

Stručni rad

PARTICIPACIJA UČENIKA U KREIRANJU LIKOVNOG MOTIVA

Urška Zoja Jeršin, prof. likovne umjetnosti
Osnovna škola NHR Hrastnik
Slovenija

Sažetak

U članku predstavljam inovativan način podučavanja, u sklopu kojeg učenik postaje sukreator nastave likovne kulture. Participaciju razumijemo kao sudjelovanje učenika u donošenju odluka (odlučivanju), koje se odnose na nova rješenja. Time se jača njegova (njezina) unutarnja motivacija i razvija kreativnost odnosno stvaralaštvo. Zajedno s učenicima došla sam na ideju o oslikavanju zida školske blagovaonice. Predstaviti ću zajedničko rješenje problema/zadatka, proces donošenja odluke o odabiru motiva, proces izrade i konačni rezultat – zidnu sliku.

Ključne riječi: aktivno sudjelovanje učenika, motivacija, slikanje.

1. Uvod

Postmoderni nastavni planovi i programi potiču aktivnu ulogu učenika u sukreiranju nastave u cilju razvijanja njegove unutarnje motivacije [2]. U nastavnom planu i programu likovne kulture zapisano je da kroz likovno izražavanje učenici razvijaju kreativnost, likovno razmišljanje, pamćenje, logičko povezivanje, kritičko prosuđivanje te sposobnost izražavanja osjećaja, stavova i vrijednosti [4]. Nastavni plan i program s prikladnim ciljevima obuhvaća cjeloviti razvoj učenika. Osmišljen je dovoljno fleksibilno da omogući učiteljima implementaciju dodatnih, drugačijih sadržaja. U proces stvaranja aktivno sam uključila učenike koji pohađaju sate likovnog oblikovanja, učenike devetih razreda, sa željom da razvijam njihovu unutarnju motivaciju i kreativnost, a time i „prozračim” konstantu nastavnog plana i programa. Zahvaljujući svojim odgojno-obrazovnim zadacima, izborni predmet likovne kulture, likovno oblikovanje, predstavlja važan čimbenik koji nadopunjuje sadržaj redovnog predmeta Likovna kultura. Zahvaljujući aktivnom bavljenju likovnom umjetnošću, učenici produbljuju svoje razumijevanje prostora, izražavaju osjećaje te oblikuju stavove i vrijednosti. Važan cilj predmeta je pripremiti učenika za sudjelovanje u kulturnom životu uže i šire sredine te razumijevanje suvremene vizualne komunikacije. Komunikacijom i interakcijom s učiteljem tijekom teorijskog i praktičnog rada učenik razvija čulnost opažanja, likovno kreativno razmišljanje, emocije, čulnost pokreta, preciznu percepciju, vizualno pamćenje, maštu i motoriku [3].

2. Motivacija i likovni zadatak

Uvjet uspješnog rada u razredu, bržeg usvajanja znanja, vještina i navika je motivacija [6]. Zadaća učitelja je poticati samopouzdanje i uspješnost učenika dopuštajući im da budu originalni, posebni i da razviju vlastiti stil izražavanja, naročito u višim razredima. Jurišević (2012) predstavlja unutarnju motivaciju kao unutarnju motivacijsku orijentaciju (usmjerenost), uvažavajući uvjet da ona proizlazi iz unutarnjih čimbenika odnosno poticaja (znatiželja, interes) [1]. Aktivnim uključivanjem učenika u proces stvaranja (kreiranja) i razvijanjem njegove unutarnje motivacije pružamo mu mogućnost samoodlučivanja, a to snažno utječe na formiranje njegove slike o sebi i autonomije odnosno samostalnosti. Zadanim zadatkom objedinili smo i povezali sve ciljeve učenja na nastavnim satima likovne kulture:

- učenici razvijaju sposobnost zapažanja, zamišljanja (predstavljanja u mislima), likovnog razmišljanja, likovnog pamćenja i maštovitog stvaranja (korištenja mašte);
- učenici obogaćuju i održavaju sposobnost likovnog izražavanja;
- pri slikanju se upoznaju s likovnim izrazima i osposobljavaju se za njihovo samostalno korištenje;
- zahvaljujući uporabi različitih materijala i slikarskog pribora, učenici razvijaju motoričke vještine i taktilnu osjetljivost;
- razvijaju likovno-izražajne sposobnosti i kreativnost;
- tijekom aktivnog rada obogaćuju se emocionalne, socijalne i estetske osobine ličnosti;
- osvještavanjem emocija razvijaju osjećaj za lijepo;
- upoznaju se s ulogom i važnošću estetskih vizualnih komunikacija u užem i širem okruženju;
- razvijaju sposobnost doživljavanja ljepote umjetničkih djela;
- razvijaju odnos prema likovnom stvaralaštvu te nacionalnoj i općoj ljudskoj umjetničkoj kulturnoj baštini;

- razvijaju sposobnost oblikovanja kriterija za kritičko vrednovanje svojih radova, radova svojih vršnjaka i stvaralaštva umjetnika [3].

2.1. Likovni problem

Unatoč praćenju standardnog nastavnog plana i programa, uz malo kreativnosti možete isplanirati raznovrsne, kvalitetne zadatke koji će kod učenika pobuditi interes i želju za stvaranjem. Predstavila sam učenicima zadani likovni zadatak, tj. problem (oslikavanje zida školske blagovaonice) i omogućila im sudjelovanje u procesu sukreiranja rješenja. Iznoseći svoje ideje i prijedloge, aktivno su se uključivali, slušali jedni druge i vidno uživali kao ravnopravni sudionici u procesu likovnog stvaranja.

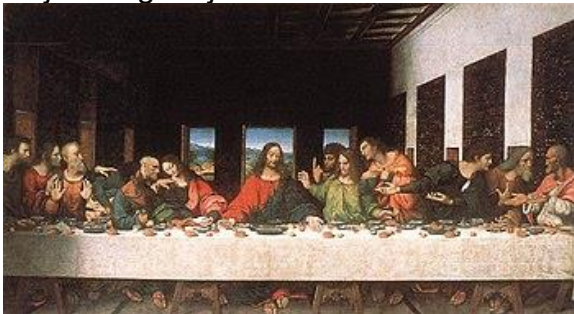
Budući da se radi o blagovaonici, prostoriji u kojoj učenici svakodnevno provode vrijeme, došli su na ideju da preurede odnosno uljepšaju ovo mjesto, te im se kreiranje zidne slike učinilo izvanrednim. Njihovo djelo bit će stalno izloženo, krasit će blagovaonicu te ih svakodnevno podsjećati i motivirati za likovno stvaranje. Za vrijeme ručka učenici će kulturno objedovati i ujedno usvajati nove sadržaje likovne kulture.

Učenici su sudjelovali u odabiru motiva. Motiv je ono što umjetnik prikazuje u umjetničkom djelu, odnosno ono što se u umjetničkom djelu može prepoznati i razumjeti.

2.2. Zajednička rješenja

Prije početka izrade, sa željom za postojanošću motiva, odabrali smo likovnu tehniku - slikanje. Ponudila sam im boje koje omogućuju lakše nanošenje i dovoljno su postojane - akrilne boje. Budući da će se naš stvaralački proces odvijati u blagovaonici, odlučili smo se za temu koja je povezana s hranom.

Uzimajući u obzir veličinu zida i namjenu prostorije, učenici su se sjetili zidne slike talijanskog umjetnika visoke renesanse Leonarda Da Vincija, Posljednje večere.

Slika 1. Posljednja večera, Leonardo Da Vinci

Izvor: internet

Odlučili smo zadržati osnovnu ideju spomenutog motiva, jer stvaramo sliku za blagovaonicu, prostor u kojem objedujemo.

2.3. Tko će jesti (ručati) za stolom?

Odgovor na ovo pitanje naveo nas je da odaberemo motiv – portret.

Portret označava prikaz određene, stvarne osobe, koja je predstavljena kao individualna osobnost sa svim detaljima i osobnim karakteristikama koje slikar uočava i prenosi na prikaz [7]. Budući da se na nastavi likovne kulture upoznajemo sa životom i djelom raznih poznatih slikara i autora, učenici su izdvojili nekoliko umjetnika uzimajući u obzir visok stupanj prepoznatljivosti.

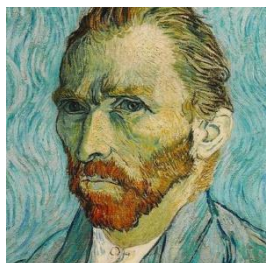
Prilikom određivanja broja osoba za stolom morali smo uvažiti dužinu zida kao slikarske podloge. Učenici su odabrali Kofetaricu (Ženu koja pije kavu) slovenske slikarice Ivane Kobilce (slika 2).

Slika 2. Kofetarica (Žena koja pije kavu), Ivana Kobilca
Izvor: internet

Slika 3. Mona Lisa, Leonardo da Vinci
Izvor: internet

Slika 4. Van Gogh, Autoportret
Izvor: internet

Slika 5. Frida Kahlo
Izvor: internet

O životu i djelu slikarice Fride Kahlo govorili smo na satima likovnog oblikovanja i duboko nam se urezala u sjećanje. Poslali smo joj i pozivnicu (slika 5).

Za stolom je ostalo mjesta još samo za dvoje, a to su španjolski umjetnik Dali, koji nas fascinira svojom maštom te neobičnim odnosno bizarnim, ali prekrasnim slikama (Slika 6) i nepoznata djevojka s bisernom naušnicom nizozemskog slikara Jana Vermeera (Slika 7).

Slika 6. Salvador Dalí

Izvor: internet

Slika 7. Djevojka s bisernom naušnicom, Jan Vermeer

Izvor: internet

Najprije smo detaljno usvojili, ponovili i nadopunili stečeno znanje o odabranoj postavi umjetničkih djela i likovnih umjetnika, a potom je uslijedila priprema za tehničku realizaciju. Putem interneta potražili smo sabrana djela umjetnika te ih uz pomoć projektoru projicirali na zid blagovaonice.

Slijedilo je crtanje linija i kontura, odnosno stvaranje crteža, a zatim slikanje akrilnim bojama. S obzirom na to da se naša bivša učenica usavršila u akademskom području slikanja, odlučili smo je pozvati i zamoliti za pomoć u kreiranju. Uz njezine savjete, suradnju i pomoć prionuli smo na posao. Učenica nam je pomogla u stvaranju osnovne skice koju smo prenijeli na zid. Njezino sudjelovanje pridonijelo je i većoj angažiranosti te motivaciji za nastavak školovanja u području likovne umjetnosti. Naš slikarski projekt zahtijevao je mnoštvo organiziranih sati likovnog oblikovanja. U procesu stvaranja sudjelovali smo svi: učenici, naša bivša učenica i ja kao mentorica. Pažljivo smo raspodijelili zadatke. Zadaća mentora prvenstveno je pratiti, usmjeravati i poticati proces stvaranja likovnog djela. Nekolicina učenika aktivno je sudjelovala u bojanju i slikanju, a pojedini učenici pomagali su u miješanju boja, pripremi slikarskog pribora, šablona i sl. Tijekom oslikavanja svi sudionici su se nadopunjavali u izvedbi te je tako nastala prekrasna zidna slika, koju je svakako vrijedno vidjeti. Istaknuli smo individualnost odabranih portreta, a kreativnim rješenjima dodali i slike jela koja su prema mišljenju učenika najbolja i najslasnija. Osim unosa portreta, učenici su također temeljito ponovili svoja znanja o prostoru, prostornim ključevima (centralna perspektiva – prividno sužavanje ploha, preklapanje...) te ih lijepo povezali i spojili u realističnu sliku. Detaljno i precizno promatranje ima ključnu važnost za cjelokupan proces kreiranja. Potrebno je promatrati cijelu sliku, od samog postavljanja figura, osjećaja dubine prostora do svake, pojedinačne nijanse. Veliki izazov predstavljao nam je golemi format s kojim se ne susrećemo u standardnoj nastavi. Shvatili smo da su uz dobro osmišljenu skicu nedoumice suviše. Tijekom našeg stvaranja u blagovaonici izmijenilo se mnoštvo učenika i učitelja koji su pomno pratili stvaralački proces. Opisano iskustvo, kako tvoraca slike, tako i promatrača koji su uživali u detaljima, bilo je neopisivo. Polet, motivacija i želja za novim, svježim kreativnim rješenjima preplavili su prostor.

3. Zaključak

Zahvaljujući novom, svježijem pristupu i načinu osmišljavanja nastavnog sata te postavljenom zadatku, učenici su izrazili mnogo veći interes i unutarnju motivaciju u nastavi. Grupno rješavanje i participacija odnosno sudjelovanje učenika u procesu stvaranja likovnog motiva te same izvedbe postupka slikanja imali su visok motivacijski učinak, što se vidi iz kreativnog rješenja zadanog zadatka. Dodatni poticaj predstavlja grupni rad, u sklopu kojeg učenici devetih razreda nisu izloženi procjeni individualnog rješavanja zadatka. Tijekom prijelaza u razdoblje adolescencije, stvaranje odnosno kreiranje postaje svjesno, pojedinac likovnim radom izražava sebe i postaje sve kritičniji, što dodatno smanjuje motivaciju. Stoga možemo zaključiti da opcija grupnog kreiranja rješenja donosi 'sigurniji' rad, budući da utjecaj samokritičnosti s vremenom postaje sve veći. Ovaj stvaralački proces vrlo je poticajan kako za mlade promatrače koji su s oduševljenjem pratili stvaranje, postavljali pitanja, gledali izbliza i izdaleka sa željom za kreiranjem i sudjelovanjem, tako i za učenike devetih razreda, čije su želje za dokazivanjem, izražavanjem vlastitog stila i svoje osobnosti snažno izražene.

Naš novi likovni, učenički proizvod „prati“ učenike tijekom dana. Pozdravlja ih pri ulasku i izlasku iz škole te ih zabavlja tijekom ručka. Budući da su učenici pratili cjelokupan proces nastanka slike i u njemu sudjelovali, prema njoj imaju poseban odnos poštovanja, uz osjećaj veće vrijednosti i zaštite. Zadaća učitelja je razviti kod učenika ispravan odnos prema umjetničkim djelima i samoj likovnoj umjetnosti. U tu svrhu sliku smo zaštitili trakom koja daje dojam galerijskog izlaganja likovnog djela.

Slika 8. Proces stvaranja (kreiranja) slike

Izvor: vlastiti

Slika 9. Završni dio slikarskog procesa (konačna inačica)

Izvor: vlastiti

4. LITERATURA

- [1.] Jurišević, M. (2012). Nadarjeni učenici v slovenski šoli [Internet]. Pedagoška fakulteta. Dostupno na: <http://pefprints.pef.uni-lj.si/1182/> [Pristupljeno 26. 5. 2023.].
- [2.] Simšič, Živa. (2023). Vloga učenecv pri sooblikovanju likovne naloge pri pouku likovne umetnosti: magistrsko delo. Univerza v Mariboru. Dostupno na: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=83638>. Digitalna knjižnica Univerze v Mariboru. [Pristupljeno 25. 5. 2023.].
- [3.] Učni načrt za izbirni predmet likovno snovanje. Program osnovnošolskega izobraževanja. (2004). Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana. Dostupno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni-vezani-na-razred/9-razred/Likovno_snovanje.pdf [Pristupljeno 27. 5. 2023.].
- [4.] Učni načrt. Program osnovna šola. Likovna vzgoja. (2011). Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- [5.] Tomič, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Center za pedagoško izobraževanje.
- [6.] Tacol, T., (1999). Didaktični pristop k načrtovanju likovni nalog, izbrana poglavja iz likovne didaktike. Ljubljana: Debora.
- [7.] Zalar, U. (2015). Likovna umetnina kot likovni motiv: diplomsko delo [na spletu]. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani. Dostupno na: <http://pefprints.pef.uni-lj.si/3117/> [Pristupljeno 28. 5. 2023.].